

Dr. Marioara-Camelia Crăciun

Studiile idiș in plan european: perspective contemporane

Cultura și literatura idiș au reprezentat, timp de secole, o parte integrantă din cultura est-europeană și, implicit, din cultura română. Comunitatea evreiască din România era, în ajunul Holocaustului, una din cele mai mari din lume, numărând aproximativ 800.000 de persoane, majoritatea așchenazi, de limbă și cultură idiș, și aflându-se ca dimensiuni imediat după comunitățile din Rusia, SUA și Polonia. Coexistența seculară și interferențele inevitabile au creat în România un spațiu multicultural care a avut de câștigat în urma acestei prezențe, aici fiind un important centru de cultură idiș și o populație aculturată și bilingvă semnificativă. De asemenea, comunicarea culturală a fost remarcabilă, având în vedere că mulți scriitori erau bilingvi, că existau publicații bilingve, precum și traduceri din română în idiș și invers, dar și asociații culturale specifice, această efervescentă culturală sărăcind după Holocaust și după migrația masivă a celor care au făcut *alia*.

Cu toate acestea, analiza impactului acestei culturi și literaturi în spațiul românesc încă lipsește; politicile speciale privind cultura minorităților în perioada comunistă, dar și scăderea accentuată a prezenței evreiești în România sunt factorii care determină acest fapt. În plus, specializarea universitară în domeniul studiilor iudaice a apărut în România abia recent (la Universitățile din București, Cluj și Iași), în consecință specialiștii din această zonă fiind extrem de puțini, mai ales în domeniul literaturii și limbii idiș pentru care încă nu există nici acum un program academic special în România, fiind singurul cadru universitar care a introdus, începând cu 2008, cursuri de cultură și literatură idiș la Universitatea din București. De asemenea, în ultima perioadă, lipsa aproape totală a traducătorilor și a interesului editorial pentru această zonă a făcut ca prezența literaturii idiș prin traduceri să scadă dramatic.

În concluzie, reprezentarea publică a literaturii idiș în România este extrem de redusă, iar instrumentele de lucru de la care să poată porni o eventuală cercetare lipsesc; în

plus, absența unor specialiști în domeniu, capabili să realizeze cercetarea științifică necesară, poate determina apariția unor produse de calitate discutabilă tocmai din nevoia acută de informație în această direcție. Spre exemplu, recent inaugurata expoziție *Yiddische Welt* a Muzeului de Istorie a Evreilor din România „Dr. Moses Rosen” reprezintă unul din aceste cazuri nefericite în care lipsa de instrumente de lucru necesare, conjugată cu lipsa de specialiști pregătiți în domeniu a permis lansarea unui produs contestabil din punct de vedere științific, cu multe lacune și erori. Mai mult, reguli elementare de deontologie profesională sunt încălcate în spațiul public, în acest caz eu fiind menționată în calitate de *consultant* în scopul unei aparente legitimări științifice, în ciuda faptului că nu am fost solicitată să avizez un astfel de rezultat lipsit de orice valoare. Este evident că astfel de demersuri contestabile în sine aduc deservicii imaginii unei culturi sau zone de analiză, putând fi preluate necritic și cu titlu de referință de publicul cărui i se adresează. Ca urmare, tocmai pentru a evita astfel de situații, consider extrem de important faptul că amplul proiect coordonat de Academia Română "Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate" susține un demers științific precum cel de față, capabil să ofere un instrument de lucru solid documentat. De asemenea, doresc să utilizez această ocazie pentru de a ma delimita public de expoziția în cauză, mai ales prin prisma apartenenței mele la proiectul în desfășurare coordonat de Academia Română.

Nici în plan european, programele academice de limbă și cultură idiș nu sunt mai bine reprezentate, deși vechimea și experiența acestora este mult mai mare comparativ cu situația din România. Există, în principiu, centre de cercetare academică, proiecte și publicații, care însă sunt completate, în foarte puține cazuri, de programe universitare. Această situație se petrece în cazul universităților din Paris (Sorbonne), Varșovia și Londra (UCL), însă cea mai mare vizibilitate o au programele de studii de scurtă durată desfășurate pe perioada verii la Paris, Bruxelles, Vilnius și Varșovia și care sunt extrem de apreciate și frecventate.

În acest context, prezența proiectului dedicat culturii idiș în România în cadrul proiectului amplu „Cultura română și modelele culturale europene” reprezintă o oportunitate remarcabilă pentru a dezvolta cercetarea în această direcție. Contactul cu modelul olandez prin intermediul stagiului de cercetare realizat la Universitatea din

Amsterdam a contribuit în mod semnificativ la lărgirea bazelor teoretice, metodologice și comparative ale cercetării. Astfel, la Universitatea din Amsterdam, Departamentul de Studii Ebraice și Iudaice are o activitate didactică și de cercetare amplă, concretizată în serii de publicații și de prelegeri dedicate zonei de specializare. În 12 februarie a.c. am susținut o prelegere la invitația colegilor de la Universitatea din Amsterdam unde am prezentat situația traducerilor din literatura idiș clasică în română și impactul acestora, iar *feed-back*-ul obținut a fost unul prețios, privit mai ales prin prisma cercetărilor similare realizate în Olanda. Specialiști precum Shlomo Berger, cercetător aplecat mai ales asupra dialectului occidental, dar și Irene Zwiep, specialist în literaturi evreiești, precum și Alex Drace-Francis, cunoscător profund al culturii române, au fost prezenți și au contribuit cu sugestii interesante. În ceea ce privește sursele de documentare, Colecția *Rosenthaliana* a Bibliotecii Universitare a fost extrem de utilă, ca și colecțiile Menasseh Ben Israel Institute dedicate, în mare parte, culturii idiș.

Din perspectivă olandeză, studiile idiș se concentrează pe o tradiție medievală a ramurii occidentale, cu legături strânse cu spațiul sefard. Continuitatea acestor cercetări și cultivarea fără întrerupere a acestei tradiții trimit spre o recuperare rapidă a golului conturat în perioada comunistă în România și la o dinamizare a studiilor idiș actualmente aflate la noi la începutul lor.